

UNIVERZITET U SARAJEVU
PRIRODNO-MATEMATIČKI FAKULTET SARAJEVO
ODSJEK ZA GEOGRAFIJU

STUDIJSKI PROGRAM TREĆEG (III) CIKLUSA STUDIJA
(DOKTORSKI STUDIJ)

Sarajevo, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
1.1. RAZLOZI POKRETANJA STUDIJA III CIKLUSA (DOKTORSKI STUDIJ)	4
1.1.1. Fundamentalne i aplikativne geografske nauke – vertikalna interakcijska veza	4
1.1.2. Treći ciklus studija – pravna osnova	6
1.2. DOSADAŠNJA ISKUSTVA U REALIZACIJI SLIČNIH STUDIJA	7
1.3. OTVORENOST STUDIJA I MOBILNOST STUDENATA.....	8
2. STUDIJSKI PROGRAM TREĆEG CIKLUSA – DOKTORSKI STUDIJ	9
2.1. OPĆI PODACI O DOKTORSKOM STUDIJSKOM PROGRAMU.....	9
2.2. OBRAZOVNI CILJEVI STUDIJSKOG PROGRAMA I KOMPETENCIJE DOKTORANATA.....	9
2.3. ZVANJE KOJE STUDENT STIČE NAKON ZAVRŠETKA STUDIJA	10
3. OPIS STUDIJSKOG PROGRAMA	10
3.1. STRUKTURA I ORGANIZACIJA STUDIJSKOG PROGRAMA	10
3.1.1. Trajanje i uvjeti studiranja	12
3.2. PLAN STUDIJSKOG PROGRAMA	13
3.3. NASTAVNI PLAN III CIKLUS STUDIJA GEOGRAFIJE /DOKTORSKOG STUDIJA/ - STUDIJSKI PROGRAM: TURIZAM I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	14
3.4. NASTAVNI PLAN III CIKLUSA STUDIJA GEOGRAFIJE /DOKTORSKOG STUDIJA/ - STUDIJSKI PROGRAM: REGIONALNO I PROSTORNO PLANIRANJE	19
3.5. UVJETI UPISA NA DOKTORSKI STUDIJ ODSJEKA ZA GEOGRAFIJU.....	24
3.6. UVJETI PRIJENOSA ECTS BODOVA OSTVARENIH NA DRUGIM FAKULTETIMA ILI UNIVERZITETIMA	24
3.7. UVJETI UPISA NAREDNE GODINE I OBNOVA GODINE STUDIJA.....	24
3.8. ZAVRŠETAK STUDIJA	24
3.9. JEZIK NA KOJEM SE IZVODI NASTAVA.....	24
4. UVJETI IZVOĐENJA STUDIJSKOG PROGRAMA	25
4.1. MJESTO IZVOĐENJA STUDIJSKOG PROGRAMA.....	25
4.2. PROSTOR I OPREMA ZA IZVOĐENJE STUDIJSKOG PROGRAMA.....	25
4.3. NASTAVNICI I SARADNICI KOJI UČESTVUJU U IZVOĐENJU NASTAVE PO STUDIJSKIM SMJEROVIMA.....	25
4.3.1. Obavezni predmeti za oba studijska smjera.....	26
4.3.2. Izborni predmeti studijskog smjera: Turizam i zaštita životne sredine	27
4.3.3. Izborni predmeti studijskog smjera: Regionalno i prostorno planirane.....	29
4.4. OPTIMALAN BROJ STUDENATA STUDIJSKOG PROGRAMA.....	30

4.5. TROŠKOVI DOKTORSKOG STUDIJA.....	30
4.6. NAČIN PRAĆENJA KVALITETA IZVOĐENJA STUDIJSKOG PROGRAMA.....	31
5. MODULI / NASTAVNO-NAUČNI PROGRAMI DOKTORSKOG STUDIJA	32
5.1. OBAVEZNI PREDMETI	33
5.2. IZBORNI PREDMETI, STUDIJSKI SMJER:	
TURIZAM I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	43
5.3. IZBORNI PREDMETI, STUDIJSKI SMJER:	
REGIONALNO I PROSTORNO PLANIRANJE	61
6. CV NASTAVNIKA.....	81

1. UVOD

1.1. RAZLOZI POKRETANJA STUDIJA III CIKLUSA (DOKTORSKI STUDIJ)

1.1.1. Fundamentalne i aplikativne geografske nauke – vertikalna interakcijska veza

Geografija kao kompleksan sistem nauka ima suštinski značaj za komponentno i kompleksno proučavanje geografske sredine, koju čine prirodne i društvene komponente. Ovaj dualistički koncept se temelji na dihotomiji prirodnih i društvenih nauka. Sistemska komplementarnost geografije na taj način omogućava geografima da proučavaju i istražuju interakcijske procese i pojave koji proizilaze iz prostornih odnosa. Interakcijski prirodni i društveni procesi u prostornom kontekstu su predmet kompleksnog geografskog naučnog proučavanja, koje se bazira na rezultatima komponentnih geografskih nauka. Geografski naučni pristup počiva, između ostalog, na velikom broju informacija o zakonomjernom razvoju geosistema i geokompleksa, te njihovih osnovnih prostornih cjelina, kakve su geografske regije. U geografskoj nauci paralelna komponenta proučavanja se supstituira presjekom svih geokomponentata koje čine cjeloviti sistem. U Francuskoj se nauka o pejzažu (landšaftu) naziva “dijagonalnom naukom” ili “naukom presjeka”. Pri tome se podrazumijeva njena prirodna pojavna i procesna genetičnost.

Savremena geografija se, pored ostalog, bazira na objašnjenju zakonitosti i zakonomjernosti procesa i ishoda koji proizilaze iz geografskih interakcija. Ona otkriva uzroke neravnomjernosti pojava na Zemlji, proučava promjenu tih pojava u prostoru i vremenu, dokazuje njihovu uzajamnost, utvrđuje ulogu čovjeka u preobražaju prirodne sredine i sl. Sve naprijed navedeno je obuhvaćeno komponentnim geografskim naukama, koje se bave prirodnogeografskim i društvenogeografskim izučavanjem prostorne stvarnosti. Istovremeno je značajan i regionalnogeografski koncept „prostornog struktuiranja“ ili regije kao „žarišta identifikacije“, po kojem je regionalna geografija odbacila elemente čistog horološkog tradicionalizma.

Napuštanjem horološkog regionalizma sa težištem na tradicionalnom modelu, započinje razvoj savremene geografije koji se temelji na istraživanju funkcionalne organizacije prostora, aktuelnim procesima, racionalnom korištenju prirodnih resursa i zaštiti životne sredine. Nova geografija traži novu paradigmu, koja je usmjerena na novi metodološki sistem koji traži odgovor na pitanje fundamentalnog objekta geografskog proučavanja. To je osnovni postulat nove organizacijske šeme geografske edukacije univerzitetskog nivoa raspoređena u induktivnom poimanju na sva tri ciklusa obrazovanja, kao i na sva tri naučno-nastavna smjera. Geografski koncept podrazumijeva komponentni i kompleksni pristup u izučavanju geografske sredine.

Komponentnim geografskim proučavanjima rasvjetljava se kompleksnost odnosa unutar komponentata sistema i posljedica njihovih uzajamnih interakcija. Komponentna geografska proučavanja povećavaju stepen sintetičnosti geografskih rezultata, koji nisu tipični aritmetički prosjek, već ukupnost uzročno-posljedičnih odnosa i veza svih geografskih komponentata. Ako se prethodnim programskim istraživanjima dokaže prirodna uzajamnost pojava i procesa koji definišu prirodni landšaft (pejzaž), to će biti dovoljno za dalje prognoze razvoja, čak i pod uvjetom njegove preobrazbe u kulturni pejzaž. Kulturni pejzaž predstavlja otisak antropogenog djelovanja u sklopu geografskih predionih cjelina. Prirodni i kulturni landšafti koji pripadaju prirodno-teritorijalnim geografskim kompleksima su, pored ostalog, „operativne jedinice“ geografskog proučavanja.

Ovi koncepti imaju i aplikativni karakter, jer se mogu svesti na istraživanje indikacionih faktora u određenju komponentne i kompleksne geografske regije, koja se prema njima tako i naziva. Oslanjajući se na fundamentalna naučna načela, savremena geografija ima za cilj rješavanje aplikacijskih i funkcionalnih problema, posebno iz oblasti turizma, zaštite životne sredine, te regionalnog i prostornog planiranja. Koncept savremenog studija konstruktivne geografije usmjeren je na identifikaciju i valorizaciju prirodnih i antropogenih motiva u svrhu regionalnog, prostorno razvojnog i turističkog planiranja posebne namjene. Pored toga, aplikativno geografsko obrazovanje uključuje pitanja oblikovanja i uređenja geografskog prostora, planiranja prostorne organizacije regije, razvoja proizvodnih djelatnosti, racionalnog korištenja obnovljivih i neobnovljivih prirodnih resursa, zaštite i obnove životne okoline, otvaranja prirodnih i antropogenih ambijentalnih prostora u turističke svrhe. Ova vrsta aplikativne geografske edukacije bazira se prvenstveno na Geografskom informacionom sistemu (GIS).

Školskim geografskim odgojem i obrazovanjem stiču se početna znanja o prirodnim i antropogenim unikatnim prostornim cjelinama domovine i ostatka svijeta i mjerama njihovog očuvanja. Pored toga, školska populacija se geografskom edukacijom odgaja i obrazuje u domenu razvoja turizma i turističke privrede, koja je za neke zemlje osnova ekonomskog razvoja. Geografija kao nastavni predmet razvija pravilan odnos prema životnoj sredini i očuvanju njenih unikatnih elemenata. Geografija na svim nivoima obrazovanja doprinosi razvoju patriotskih osjećanja, zbog čega ima prefiks nacionalnog predmeta.

Uvažavajući predmet, ciljeve, zadatke i metode proučavanja geografske nauke nastavnici i saradnici Odsjeka za geografiju su, u skladu sa Bolonjskim principima, krenuli u primjenu fundamentalnih geografskih znanja, koja objektom i predmetom pripadaju njenom polju istraživanja, u edukaciji iz turizma, zaštite životne sredine i regionalno-prostornog planiranja. Nalazeći se u oblastima preklapanja prirodnih i društvenih nauka, geografija je otvorila perspektivu edukacije studenata na na smjerovima: Turizam i zaštita životne sredine, Regionalno i prostorno planiranje, te Nastavnički smjer, što je planirano i na III ciklusu studija za koji je namijenjen ovaj Elaborat. Aplikativni smjerovi na Odsjeku za geografiju su prezentovani javnosti na Naučnom skupu sa međunarodnim učešćem, a u povodu obilježavanja 60 godina postojanja Odsjeka za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu, pod nazivom: „Edukacija iz turizma i zaštite životne sredine, kao preduvjet turističkog regionalnog i prostornog planiranja“, održanog u maju/junu 2012. godine. Tim povodom je podcrtano da su turizam i zaštita životne sredine, te regionalno i prostorno planiranje objekti aplikativnog geografskog proučavanja bez kojeg nema sveukupnog privrednog i društvenog razvoja, strategije planiranja privrede, kao ni uključivanja države u evropske integracijske prostore.

Turizam i turistički promet, pored ostalog, baziraju se na identifikacionim faktorima, koji ujedno čine limese turističkim masovnim kretanjima, a odlikuju se raritetnim pejzažnim i drugim prostornim vrijednostima. S tim u vezi se javlja i druga komponenta turističko-geografskog proučavanja, koja se odnosi na zaštitu prirodnih i kulturnih vrijednosti, te je kao takva sastavni dio planskog razvoja u oblasti turizma. Ovakav dualistički pristup izučavanju turističkih regija, destinacija i objekata u otkrivanju turističkih motiva i unikatnih prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti zahtijeva punu senzibilnost u konceptu korištenja turističkih pogodnosti i njihove zaštite u kontekstu održivog razvoja.

Geografski koncept aplikativnih smjerova ima svoj puni smisao i zbog činjenice da nije moguće ostvariti dugoročni turistički razvoj bez pravilnog odnosa prema antropogenoj i prirodnoj sredini. Održivost i uspješnost razvoja turizma u antropogenoj sredini zavisi i od prilagodbe njenog sadržaja prirodnom ambijentu u okruženju kojem pripada. Životna sredina predstavlja mjesto obitavanja koje je usko povezano sa prirodnim datostima i njenim izmijenjenim elementima od strane čovjeka. Ovakva sredina je ujedno i geografska, što je dodatno potvrđuje kao objekat geografskog proučavanja. Turizam i turistički objekti se ubrajaju u žarišta senzibilnog razvoja određenog geografskog prostora, regije i prostorne cjeline, te se tretiraju kao faktori regionalnog i prostornog planiranja posebne namjene. Aplikativni geografski smjerovi Turizam i zaštita životne sredine i Regionalno i prostorno planiranje, uz Nastavnički smjer čine vertikalno prohodni sistem studija geografije, što je predviđeno aktima Prirodno-matematičkog fakulteta i Univerziteta u Sarajevu.

1.1.2. Treći ciklus studija – pravna osnova

Odlukom Senata Univerziteta u Sarajevu iz 2004. godine na Odsjeku za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta su pokrenute aktivnosti na kreiranju studija geografije po Bolonjskim načelima. Te su se aktivnosti odvijale tokom 2004. i 2005. godine, čiji je rezultat odluka o uvođenju studija geografije po Bolonjskim principima na I, II i III ciklusu (4 + 1 + 3). U okviru tih aktivnosti su definisani nastavni planovi i programi (moduli) za sve nastavno-naučne predmete ovih smjerova na I ciklusu studija, nakon čijeg završetka se stiču zvanja: Bakalaureat geografije, Bakalaureat geografije u oblasti regionalnog i prostornog planiranja i Bakalaureat u oblasti turizma i zaštite životne sredine. Ti dokumenti i aktivnosti su verificirani od strane Vijeća Odsjeka za geografiju i Nastavno-naučnog vijeća Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu tokom prve polovine 2005. godine, a na osnovu toga je Senat Univerziteta u Sarajevu raspisao konkurs za upis prve generacije studenata na ovom studijskom programu za ak. 2005/2006. godinu. Od tada je kontinuirano za svaku akademsku godinu raspisivan konkurs i vršen upis studenata.

Tokom 2008. i 2009. godine na Odsjeku za geografiju su obavljene aktivnosti vezane za organizaciju II ciklusa studija geografije za diplomante sva tri studijska programa I ciklusa. U okviru tih aktivnosti su definisani nastavni planovi i programi za sve predmete i zvanja koje se stiču nakon završenog II ciklusa studija na ovom studijskom programu i to: Magistar geografije, Magistar geografije u oblasti turizma i zaštite životne sredine i Magistar geografije u oblasti regionalnog i prostornog planiranja. Ti dokumenti su sačinjeni na Vijeću Odsjeka za geografiju, a verifikovani od strane Nastavno-naučnog vijeća Prirodno-matematičkog fakulteta i potvrđeni od strane Senata Univerziteta u Sarajevu tokom prve polovine 2009. godine, dok je konkurs za upis prve generacije studenata na studijskom programu II ciklusa raspisan u ak. 2009/2010. godini.

Prema odredbama člana 5. Pravila studiranja na III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, tokom ak. 2010/11. godine na Odsjeku za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu su obavljene odgovarajuće pripreme za organizaciju III ciklusa studija geografije za sva tri smjera. Realizacija istih je nastavljena tokom ak. 2012/13. godine. U okviru ovih aktivnosti je sačinjen nastavni plan, definisani nastavni programi (moduli) za sve nastavne predmete i pripremljen Elaborat za pokretanje studijskog programa III ciklusa studija na Odsjeku za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu.

Vijeće Odsjeka za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu Elaboratom o pokretanju procedure organizacije III ciklusa studija geografije cijeni da je kadrovski, prostorno, organizacijski i nastavno-naučnim sredstvima u mogućnosti organizovati ovu vrstu studija već u ak. 2013/14. godini.

Uzimajući u obzir odredbe Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo, god. XV, br. 22, od 27. 08. 2010. godine), Pravila studiranja za III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu i ranije usvojene dokumente (nastavne planove, nastavne programe – module, nazive zvanja/titula i dr.) vezane za uvođenje Bolonjskih načela studiranja na Odsjeku za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu, Univerzitetu u Sarajevu, Kantonu Sarajevo, Federaciji Bosne i Hercegovine, te Bosni i Hercegovini u cjelini je ponuđen prijedlog za organizaciju studijskih programa iz geografije za smjerove:

- **Turizam i zaštita životne sredine i**
- **Regionalno i prostorno planiranje.**

Ovim će se obezbijediti kontinuitet studija geografije na Odsjeku za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu od I do III ciklusa studija primjenom Bolonjskih načela i odgovarajućih državnih, federalnih i kantonalnih zakona, koji regulišu problematiku visokog obrazovanja. Potrebno je istaknuti da za ovaj studijski program na III ciklusu studija geografije postoji veliko interesovanje kako magistara geografskih nauka koji su završili predbolonjski postdiplomski studij u dvogodišnjem trajanju, tako i magistranata II ciklusa studija geografije sva tri smjera, koji sadržajno odgovaraju studijskom programu.

1.2. DOSADAŠNJA ISKUSTVA U REALIZACIJI SLIČNIH STUDIJA

Proces sticanja diploma doktorata geografskih nauka na Odsjeku za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu je započet u vrijeme njegovog osnivanja, kao prve takve ustanove u Bosni i Hercegovini. Na Odsjeku za geografiju je odbranjeno 25 doktorskih disertacija iz različitih geografskih naučnih oblasti. Na Odsjeku za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu doktorate je sticala većina sadašnjih i prethodnih geografa zaposlenih na ovom Fakultetu, ali i na drugim univerzitetima. Pored toga, doktorate su sticali i kandidati i naučnici sa drugih univerziteta i naučnih institucija širom bivše SFRJ. Većina disertacija je rađena iz geografskih naučnih oblasti koje su tretirale metodološke i naučne probleme, a posebno iz oblasti fizičke geografije, društvene geografije, regionalne geografije, geologije, turizma, regionalnog i prostornog planiranja i dr. Postojeći nastavnički kadar Odsjeka za geografiju se intenzivno involvirao u Bolonjski nastavni proces prvog i drugog ciklusa, pri tome inkorporirajući u nastavu, posebno drugog ciklusa, i naučne rezultate do kojih se dolazilo još od vremena izrade vlastitih doktorskih disertacija.

Nastavnici Odsjeka za geografiju su na postdoktorskom studiju, studijskim boravcima, realizacijom naučnih projekata, a neki među njima i predavačkom aktivnošću na prestižnim evropskim univerzitetima, stekli zavidnu reputaciju za predavače predloženog dokorskog studija. Većina njih je učestvovala u kreiranju nastavnih planova, programa i propozicija nastavnog procesa na doktorskom studiju.

1.3. OTVORENOST STUDIJA I MOBILNOST STUDENATA

Predloženi doktorski studij je uporediv sa istim u zemljama Evropske Unije i onim iz regije. Na ovo upućuje činjenica da su posredstvom WUS projekta u nastavnom procesu II ciklusa smjera Turizam i zaštita životne sredine ugošćeni profesori sa prestižnih univerziteta Evrope za predavačku, naučnu i stručnu aktivnost na prvom i drugom ciklusu. U sklopu boravka su vođeni razgovori o angažmanu na trećem – doktorskom ciklusu i učešću tih univerziteta u realizaciji nastavnog procesa i razmjeni doktoranata.

Odsjek za geografiju je otvoren za prijem studenata sa drugih univerziteta, što je istaknuto u prvom ciklusu studija. Studenti geografije sa ovog Odsjeka su gostovali na prestižnim univerzitetima iz ove oblasti u Inzbruku, Mariboru, Kopru i dr. akademskim centrima. Isto tako, Odsjek za geografiju je prihvatao i prihvata studente iz drugih univerzitetskih centara. Na Odsjeku za geografiju su boravili po jedan semestar studenti iz Ljubljane, Zagreba, Beograda, Bolonje itd.

Odsjek za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu ima uspješnu saradnju sa univerzitetima u: Triru, Olomoucu, Pečuhu, Gracu, Kopru, Mariboru, Ljubljani, Zagrebu, Skoplju, Beogradu, Novom Sadu i drugim. Sa njima je dogovorena još opsežnija saradnja na polju razmjene studenata prvog i drugog ciklusa. Dogovorene su razmjene ove vrste i na doktorskom studiju, nakon što se provede odgovarajuća zakonska procedura.

Dosadašnja iskustva pokazuju da je mobilnost studenata uvjetovana institucionalnom podrškom i zasniva se na bilateralnim ili multilateralnim ugovorima o mobilnosti studenata, kao i materijalnim pretpostavkama razmjene studenata i profesora. Iako većina nastavnika Odsjeka za geografiju, Prirodno-matematičkog fakulteta nastavu i svaku drugu vrstu komunikacije sa studentima može obavljati na nekom od svjetskih jezika, u početnoj fazi razvoja dokorskog studija nastavni proces će se realizirati na južnoslavenskim jezicima, zbog zajedničke tradicije i nepostojanja jezičkih barijera.

2. STUDIJSKI PROGRAM TREĆEG CIKLUSA – DOKTORSKI STUDIJ

2.1. OPĆI PODACI O DOKTORSKOM STUDIJSKOM PROGRAMU

Naziv programa	➤ Turizam i zaštita životne sredine i ➤ Regionalno i prostorno planiranje
Univerzitetski stepen	III ciklus univerzitetskog obrazovanja – doktorski studij
Nosilac studijskog programa	Odsjek za geografiju Prirodno- matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu
Naziv diplome	➤ Doktor geografskih nauka/znanosti u oblasti turizma i zaštite životne sredine ➤ Doktor geografskih nauka/znanosti u oblasti regionalnog i prostornog planiranja
Trajanje studija	3 akademske godine - 6 semestara
Kreditne vrijednosti studijskog programa	180 ECTS

Doktorski studij na Odsjeku za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu organizirat će se kao zasebni studijski smjerovi sa akademskom i finansijskom samostalnošću. Organizacija pripadaju svim nosiocima nastavnog i istraživačkog procesa, koji učestvuju u realizaciji nastavnog procesa i odgovorni su Vijeću doktorskog studija Fakulteta.

2.2. OBRAZOVNI CILJEVI STUDIJSKOG PROGRAMA I KOMPETENCIJE DOKTORANATA

Studijski program trećeg ciklusa – doktorski studij geografskih nauka u smjerovima: Turizam i zaštita životne sredine i Regionalno i prostorno planiranje programski je profiliran kao naučno-istraživački studij, koji omogućuje najviši nivo univerzitetskog obrazovanja. Garancija najvišeg nivoa obrazovanja nalazi se u činjenici uključivanja studenata u naučno-istraživački rad više mentora, profesora uključenih u nastavni proces, tokom studijskog ciklusa. Osim mentorisanja studenti će samostalno kreirati i inkorporirati stečena znanja u realizaciji istraživačkih projekata. Predviđeni nastavni program doktorskog studija u navedenim naučno-nastavnim oblastima omogućava:

- sistemsko shvatanje suštine geografskog prostora i njegove valorizacije u strateško razvojne svrhe;
- izgradnju umreženog, kompleksnog mišljenja o životnoj sredini kao mediju razvoja prostornog, regionalnog, turističkog i općegeografskog značaja;
- shvatanje suštine dualizma geografske sredine i zdrave životne okoline;
- sintetiziranje, eksplikacija i implementacija stečenih fundamentalnih i aplikativnih geografskih znanja u strateškim razvojnim programima od kojih su najznačajniji tercijarni privredni sektor, koji pripada dijelu regionalnog i prostornog planiranja posebne namjene;
- sposobnost za samostalno i originalno istraživanje u oblasti fundamentalnih geografskih

- istraživanja za obrazovni, turizmološki i regionalno-planerski značaj;
- aktivno učešće na međunarodnim skupovima od interesa za razvoj fundamentalne i aplikativne geografije;
- neophodna komponentna i kompleksna geografska istraživanja u cilju rješavanja problema nastala usljed neracionalne upotrebe prirodnogeografskih resursa, depopulacije, deagrarizacije, deruralizacije Bosne i Hercegovine;
- osposobljavanje za izradu, prezentaciju, reviziju i recenziju strateških dokumenata koji se tiču geografske regionalizacije Bosne i Hercegovine uvažavajući Evropsku povelju o regijama i regionalizacijama Evropske unije;
- da utiču na funkcionalnu administrativno-teritorijalnu organizaciju Bosne i Hercegovine;
- samostalno i timsko učešće u naučno-istraživačkim projektima od značaja za revitalizaciju postojećih, otvaranje novih i planiranje budućih objekata i destinacija turističke privrede;
- samostalno i timsko učešće u naučnoistraživačkim projektima od značaja za regionalno planiranje i prostornu organizaciju geografske sredine;
- ekspertnu analizu razvoja turizma, regionalne i prostorne distribucije ekonomskog razvoja države, regije i društveno-političke zajednice;

Nakon završenog trećeg ciklusa studija, doktoranti geografije iz oblasti turizmu i zaštite životne sredine i regionalnog i prostornog planiranja osposobit će se za samostalno kreativno istraživanje u oblastima turizma, regionalnog i prostornog planerstva i problemima životne sredine.

2.3. ZVANJE KOJE STUDENT STIČE NAKON ZAVRŠETKA STUDIJA

Završetkom studija student trećeg ciklusa dobiva naučno zvanja:

- **doktor geografskih nauka/znanosti u oblasti turizma i zaštite životne sredine i**
- **doktor geografskih nauka/znanosti u oblasti regionalnog i prostornog planiranja.**

3. OPIS STUDIJSKOG PROGRAMA

3.1. STRUKTURA I ORGANIZACIJA STUDIJSKOG PROGRAMA

Doktorski studij geografije je naučno-istraživački orijentisan tokom kojeg se ostvaruje 180 ECTS bodova.

Ukupni broj bodova se stiče po osnovu:

- učešća na obaveznom nastavnom procesu kontakt-sati nastave, konsultacija, seminarisanja i naučnom istraživanju u skladu sa predviđenim nastavnim planom i programom prema studijskim usmjerenjima;
- naučno-istraživačkog rada;
- učešća na naučnim skupovima sa međunarodnim učešćem i
- izradom doktorske disertacije.

Nastavni proces (predavanja i konsultacije) realizira se tokom (15+1) sedmica, a boduje sa ukupno 40 ECTS studijskih bodova. Nastavni proces tokom prve studijske godine (I + II semestar) se realizira izvođenjem nastave i polaganjem ispita prema nastavnom programu koji se sastoji iz 5 obaveznih predmeta (25 ECTS bodova) i (prema izboru studenta) 3 izborna predmeta

(15 ECTS bodova).

Početkom trećeg semestra student u dogovoru i saradnji s mentorom, kojeg student sam bira prema sklonosti i ponuđenom programu obaveznih i izbornih predmeta, radi na projektu istraživanja iz kojega proizilazi nacrt teme i metodologije doktorske disertacije.

Naučno-istraživački rad se boduje sa 20 ECTS studijskih bodova i organizira se u toku II semestra, a odnosi se na sljedeće aktivnosti:

- Objavljivanje najmanje dva naučna rada iz šire naučne oblasti iz koje je tema doktorske disertacije u časopisima koje prati relevantna međunarodna baza podataka;
- Učešće na najmanje dva naučna skupa sa međunarodnim učešćem koji su iz šire naučne oblasti iz koje je tema doktorske disertacije, uz priloženi certifikat o učešću.

U ovom segmentu nastavno-naučnog procesa studenti trebaju objaviti 2 naučna rada iz šire naučne oblasti doktorske disertacije u naučnim časopisima koji prate relevantnu međunarodnu bazu podataka. Navedena aktivnost se boduje sa ukupno 10 ECTS kredita, odnosno 5 ECTS kredita po objavljenom naučnom radu.

Tokom II semestra studenti su obavezni da učestvuju u radu naučnih skupova sa međunarodnim učešćem koji tematski cjelovito ili dijelom tretiraju širu naučnu oblast doktorske disertacije. Učešće u radu naučnog skupa podrazumijeva prihvaćen i prezentovan naučni rad što studenti potvrđuju adekvatnim certifikatom. Navedena aktivnost se boduje sa ukupno 10 ECTS kredita, odnosno 5 ECTS kredita po prezentovanom naučnom radu.

Kroz naučno-istraživački rad student proširuje postojeće spoznaje o naučnom problemu disertacionog rada i započinje aktivnosti pripreme projekta prijave doktorske disertacije.

Izrada doktorske disertacije se pod nadzorom mentora realizira tokom II i III godine studija (od III do VI semestra) u ukupnom iznosu od **120 ECTS** bodova.

Izrada doktorske disertacije uključuje sljedeće aktivnosti:

- ekspliciranje naučnog istraživanja, s posebnim osvrtom na rezultate ranijih istraživanja o istom naučnom problemu;
- postavljanje naučne hipoteze rada;
- postavljanje tipa, ciljeva i zadataka istraživanja;
- definiranjem i obrazloženjem naučno-istraživačke metodologije;
- struktuiranjem faza istraživanja;
- definiranjem očekivanih rezultata disertacionih istraživanja na teorijskom i aplikativnom nivou;

Projekat doktorske disertacije se prezentira pred komisijom do kraja III semestra. Odbranjeni projekat se vrednuje ECTS bodovima.

Pismena forma radne verzije doktorske disertacije predaje se najkasnije do kraja V semestra. Prezentacija radne verzije doktorske disertacije se realizira tokom prve polovine VI semestra (u skladu sa Pravilima studiranja za III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu). Nakon prijema radne verzije projekta doktorske disertacije, Vijeće dokorskog studija Odsjeka za geografiju Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu predlaže Vijeću dokorskog studija Prirodno-matematičkog fakulteta odnosno Senatu Univerziteta komisiju za ocjenu doktorske disertacije. Prema članu 40. Pravila studiranja za III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, komisija ima do pet članova. Članovi komisije moraju biti iz naučne oblasti iz koje se brani

doktorska disertacija.

U postupku prezentacije radne verzije doktorske disertacije student odgovara i na pitanja članova komisije. Za odbranjenu radnu verziju doktorske disertacije studentu se dodjeljuju ECTS bodovi predviđeni Zakonom i ovim Elaboratom.

Postupak pokretanja javne odbrane doktorske disertacije student stiče nakon što je realizovao potreban broj ECTS bodova po svim ostalim studijskim obavezama, što je predstavljeno u narednoj tabeli.

Pregled studijskih obaveza prema planiranim aktivnostima:

R.br.	AKTIVNOST	SEMESTAR	ECTS
1.	Pohađanje nastave i polaganje ispita (I + II semestar) ➤ Obavezni predmeti ➤ Izborni predmeti	I	25
		I, II	15
2.	Naučno-istraživački rad ➤ 2 naučna rada objavljena u časopisima koje prati relevantna međunarodna baza podataka ➤ 2 naučna rada prezentovana na naučnim skupovima sa međunarodnim učešćem	II	10
		II	10
3.	Doktorski rad ➤ Istraživački doktorski seminar I (prezentacija projekta doktorske teme), ➤ Istraživački doktorski seminar II, ➤ Istraživački doktorski seminar III, ➤ Istraživački doktorski seminar IV (prezentacija radne verzije doktorata) ➤ Odbrana doktorske disertacije	III	30
		IV	30
		V	30
		VI	20
		VI	10

3.1.1. Trajanje i uvjeti studiranja

Treći ciklus studija geografije od početka do kraja tj. odbrane dokorskog rada traje 6 semestara i vrednuje se sa 180 ECTS studijskih bodova.

Shodno čl. 22. Pravila studiranja za treći ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, studenti su dužni završiti studij u roku od 4 godine od dana upisa. Rok iz prethodnog stava, može se produžiti najduže za godinu dana, računajući od dana isteka zakonom utvrđenog roka za predaju doktorske disertacije.

Ukoliko kandidat ne izvrši sve obaveze u roku utvrđenom ovim članom, postupak za sticanje naučnog stepena doktora nauka će se obustaviti rješenjem dekana, na prijedlog vijeća studija, čime student gubi status studenta. Kandidatu se rokovi utvrđeni ovim članom mogu produžiti ako postoje opravdani razlozi za produženje, o čemu odluku donosi vijeće organizacione jedinice na prijedlog vijeća studija. U slučaju opravdanih razloga, o čemu odlučuje Vijeće dokorskog studija, studentu se rok završetka studija može produžiti najviše jednu akademsku godinu, računajući od dana isteka predaje doktorske disertacije.

Studentu se može samo jedanput odobriti zamjena teme doktorskog rada i to najkasnije u roku od 90 dana od dana odobravanja teme.

3.2. PLAN STUDIJSKOG PROGRAMA

Okvirni plan doktorskog studijskog programa III ciklusa na studijskim smjerovima Odsjeka za geografiju je sljedeći:

Semestar	Aktivnosti	Broj ECTS
I	Obavezni i izborni predmeti	30
II	Izborni predmeti	10
	Naučno-istraživački rad	20
III	Istraživački doktorski seminar I (prezentacija projekta doktorske teme)	30
IV	Istraživački doktorski seminar II	30
V	Istraživački doktorski seminar III	30
VI	Istraživački doktorski seminar IV (prezentacija radne verzije doktorata)	20
	Obrana doktorske disertacije	10

Ukupno ECTS: 180

Obavezni i izborni predmeti utvrđeni su nastavnim planom i programom studija. Obavezne predmete pohađaju studenti svih smjerova, a izborne predmete kandidat bira u dogovoru sa predmetnim nastavnikom. Izborni predmeti pripadaju naučnoj oblasti (ili naučnim oblastima) za koju se kandidat opredijeli da radi naučne radove iz koji će proisteći tema doktorske disertacije.